

به نام خدا

موسسه عالی پژوهش‌های اجتماعی

اصول و مبانی بیمه های اجتماعی

گردآورنده: نالیف:

علی اخوان بهمنی

با همکاری:

ایروان مسعودی اصل

مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی

تهران ۱۳۹۶

اجتماعی و فرهنگی

شابک: ۹۷۸-۹۶۲۳-۸۲-۶
شمار کتابشناسی: ۴۹۴۷۵۰۱
عنوان: یادآور و مبانی بیمه‌های اجتماعی/گردآوری و تالیف علی اخوان بهبهانی با همکاری ایروان مسعودی اصل.
مشخصات نشر: ج ۱، ۳۴۰ صفحه، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۳۴-۳۰.
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: تامین اجتماعی
Social security
موضوع: تامین اجتماعی -- ایران
موضوع: Social security -- Iran
رده بندی دیویی: ۳۶۸/۴
رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ الف ۳۰۹۱/HDY
سرشناسه: اخوان بهبهانی، علی، ۱۳۵۳-
شناسه افزوده: مسعودی اصل، ایروان، ۱۳۵۲-
شناسه افزوده: موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی
وضعیت فهرست نویسی: فیا

همه حقوق این اثر متعلق به ناشر است و استفاده از مطالب کتاب با ذکر منبع مجاز است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

اصول و مبانی بیمه‌های اجتماعی

گردآوری و تألیف: علی اخوان بهبهانی با همکاری ایروان مسعودی اصل

وبسایت: فرزانة بگویند

صفحه‌آرایی: سمیرا طاهربریزی

طراح جلد: شمس‌الایی بایزی

لیتوگرافی: چاپ و صحافی: خاتم

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۶۴-۶۹۲۳-۸۲-۹

قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال

تهران، میدان آرژانتین، خیابان احمد قصیر، خیابان علم، پلاک ۲۰

تلفن: ۰۲۱۸۸۷۵۳۲۴۵

فکس: ۰۲۱۸۸۵۰۷۴۲۱

کدپستی: ۱۵۱۴۷۳۴۳۱۱

ایمیل: info@ssor.ir

خواننده گرامی می‌توانید جهت شرکت در قرعه‌کشی این کتاب به لینک زیر مراجعه کنید:

http://www.ssor.ir/index.php?option=com_rsform&view=rsform&formId=30

فهرست مطالب

۱۲.....	پیشگفتار مؤسسه.....
۱۴.....	پیشگفتار مؤلف.....

فصل اول: مفاهیم و کلیات

۱۶.....	۱- آشنایی با تعریف و مفهوم نظام تأمین اجتماعی.....
۱۶.....	مقدمه.....
۱۷.....	۱-۱- تعریف و مفاهیم.....
۲۳.....	۲- روند شکل‌گیری تأمین اجتماعی در جهان.....
۳۱.....	۳- چگونگی شکل‌گیری شبکه کارگری.....
۳۷.....	۳-۱- چگونگی شکل‌دهی به شبکه کارگری در ایران.....
۴۰.....	۴- نگاهی به شکل‌گیری سبب‌های و خاستگاه آن.....
۴۴.....	۵- نقش بیمه‌های اجتماعی در فرایند حمایت، تولید و سرمایه انسانی.....
۴۹.....	منابع فصل اول.....

فصل دوم: مبانی نظری تأمین اجتماعی

۵۲.....	۱- اصول و مبانی حاکم بر شکل‌گیری بیمه‌های اجتماعی.....
۵۲.....	۱-۱- مبانی تأمین اجتماعی.....
۵۵.....	۱-۲- اصول کلی حاکم بر نظام تأمین اجتماعی.....
۶۰.....	۱-۳- اصول حاکم بر بیمه‌های اجتماعی.....
۶۳.....	۱-۴- اجزاء مختلف تأمین اجتماعی.....
۶۵.....	۲- راهبردهای مختلف حمایت اجتماعی.....
۶۶.....	۲-۱- راهبرد پیشگیری بیمه‌ای.....
۶۶.....	۲-۲- راهبرد مساعدت اجتماعی و امدادی.....
۶۷.....	۲-۳- راهبرد ارتقاء سرمایه انسانی (خدمات اجتماعی).....

۶۸	۳- طبقه‌بندی نظام‌های تأمین اجتماعی
۶۸	مقدمه
۶۸	۳-۱- طبقه‌بندی نظام‌های مختلف تأمین اجتماعی
۷۴	۴- ساختار و نحوه اداره سازمان‌های تأمین اجتماعی
۷۴	۴-۱- سازمان‌های تأمین اجتماعی
۷۵	۴-۲- ساختار کلان و سازماندهی بیمه‌های اجتماعی
۷۶	۴-۳- نظام تأمین اجتماعی در سطح ساختاری
۷۹	۴-۴- شرکای اجتماعی و ساختار طرح‌های تأمین اجتماعی
۷۹	۴-۵- سطوح اداری سازمان‌های تأمین اجتماعی
۸۰	۴-۶- ساختار تأمین اجتماعی
۸۳	۵- مدیریت صندوق‌های تأمین اجتماعی
۸۳	مقدمه
۸۴	۵-۱- نقش دولت در اداره صندوق‌های تأمین اجتماعی
۸۵	۵-۲- ساختار مدیریت
۸۹	۶- نظام تأمین اجتماعی و توسعه پایدار
۸۹	مقدمه
۹۰	۶-۱- مفهوم کلی توسعه پایدار
۹۱	۶-۲- تاثیر تأمین اجتماعی بر توسعه انسانی
۹۲	۶-۳- تأمین اجتماعی و توسعه پایدار
۹۳	۷- نظام تأمین اجتماعی و بستر اقتصادی آن
۹۳	۷-۱- تاثیر رشد اقتصادی بر تأمین اجتماعی
۹۴	۷-۲- تاثیر سازمان‌های تأمین اجتماعی بر رشد اقتصادی
۹۶	۸- نظام‌های چندلایه تأمین اجتماعی
۹۶	مقدمه

۹۷	۸-۱- تاریخچه.....
۹۸	۸-۲- ضرورت نظام‌های چند لایه.....
۹۹	۸-۳- مدل‌های تأمین اجتماعی چندلایه.....
۱۰۵	۸-۴- تجربه‌های برخی از کشورها.....
۱۰۷	۹- اصول و مبانی تأمین اجتماعی از دیدگاه اسلام.....
۱۰۷	مقدمه.....
۱۰۸	۹-۱- اهداف تأمین اجتماعی در اسلام.....
۱۱۰	۹-۲- روکارهای تأمین اجتماعی در اسلام.....
۱۱۷	۹-۳- تأملات تأمین اجتماعی معاصر و صدر اسلام.....
۱۱۷	۹-۴- تفاوت‌های تأمین اجتماعی معاصر و صدر اسلام.....
۱۱۹	۱۰- سازمان‌ها، نهادهای ناد بین‌المللی مرتبط.....
۱۱۹	۱۰-۱- سازمان بین‌المللی کار.....
۱۲۲	۱۰-۲- اتحادیه بین‌المللی تأمین اجتماعی.....
۱۲۳	۱۰-۳- بانک جهانی.....
۱۲۶	۱۰-۴- صندوق بین‌المللی پول.....
۱۲۸	۱۰-۵- تأمین اجتماعی در اسناد بین‌المللی.....
۱۳۰	۱۱- تأمین اجتماعی و جمعیت.....
۱۳۰	مقدمه.....
۱۳۲	۱۱-۱- گذار جمعیتی و تأمین اجتماعی.....
۱۳۳	۱۱-۲- تأثیرات ناشی از سالمندی بر نظام‌های تأمین اجتماعی.....
۱۳۴	۱۱-۳- سالمندی و اصلاح طرح‌های تأمین اجتماعی.....
۱۳۷	۱۱-۴- ضرورت توجه به بازار کار.....
۱۳۸	منابع فصل دوم.....

۱- مدیریت منابع و مصارف در تأمین اجتماعی.....	۱۴۲
مقدمه.....	۱۴۲
۱-۱- قوانین تأمین مالی طرح های تأمین اجتماعی.....	۱۴۳
۱-۲- روش های تأمین مالی طرح های تأمین اجتماعی.....	۱۴۶
۲- مدل های تأمین منابع تأمین اجتماعی.....	۱۵۲
مقدمه.....	۱۵۲
۲-۱- ارزیابی، لایحه.....	۱۵۲
۲-۲- ذخیره سازی کامل مبتنی بر حق بیمه.....	۱۵۵
۲-۳- نظام های مالی ذخیره گذاری چند.....	۱۵۷
۲-۴- نظام مبتنی بر حق بیمه صوری (پس انداز مالی صوری).....	۱۶۱
۳- مروری بر الگوهای بازنشستگی و طرح های مستمری.....	۱۶۳
۳-۱- الگوهای بازنشستگی.....	۱۶۳
۳-۲- طرح های پرداخت مستمری در الگوهای بازنشستگی.....	۱۶۷
۴- بررسی مصارف تأمین اجتماعی.....	۱۷۲
۴-۱- مزایای کوتاه مدت.....	۱۷۲
۴-۲- مزایای بلند مدت.....	۱۷۳
۴-۳- انواع مزایای ارائه شده.....	۱۷۳
۴-۴- شرایط احراز مزایا.....	۱۷۸
۴-۵- نرخ جایگزینی هدف (میزان مزایا).....	۱۷۸
۴-۶- ساختار جمعیتی.....	۱۷۹
۵- محاسبات بیمه ای در نظام های بیمه های اجتماعی.....	۱۷۹
مقدمه.....	۱۷۹
۵-۱- اکچوئری چیست.....	۱۸۰

۱۸۱.....	۵-۲- وظایف و نقش‌های دانش‌آکچوئری.....
۱۸۹.....	۵-۳- اجزای گزارش اکچوئری.....
۱۹۰.....	۶- سرمایه‌گذاری و جوه تأمین اجتماعی.....
۱۹۰.....	مقدمه.....
۱۹۱.....	۶-۱- اصول اصلی سرمایه‌گذاری‌های طرح‌های تأمین اجتماعی.....
۱۹۳.....	۶-۲- شیوه‌های سرمایه‌گذاری‌های سرمایه‌گذاری و جوه تأمین اجتماعی.....
۱۹۵.....	۶-۳- بازارهای سرمایه و سیاست‌های سرمایه‌گذاری طرح‌های تأمین اجتماعی.....
۱۹۶.....	۶-۴- مل‌ت‌م‌ین‌کننده ترکیب پرتفوی طرح‌های تأمین اجتماعی.....
۱۹۸.....	۶-۵- ر‌ا‌ب‌ر‌د مدیریت پرتفوی سرمایه‌گذاری.....
۲۰۱.....	۶-۶- ملاحظات در سیاست سرمایه‌گذاری طرح‌های بازنشتی عمومی.....
۲۰۳.....	۶-۷- شفافیت و پاسخ‌گویی سرمایه‌گذاری.....
۲۰۴.....	۶-۸- جمع‌بندی.....
۲۰۶.....	۷- چالش‌های پیش روی سازمان‌ها، تأمین اجتماعی در جهان.....
۲۰۹.....	۸- اصلاحات در نظام‌های بازنشتی.....
۲۱۰.....	۸-۱- اصلاحات پارامتریک.....
۲۱۲.....	۸-۲- اصلاحات سیستمی.....
۲۱۴.....	منابع فصل سوم.....

فصل چهارم: تأمین اجتماعی در ایران

۲۱۶.....	۱- الگوی سستی تأمین اجتماعی در ایران.....
۲۱۶.....	مقدمه.....
۲۱۷.....	۱-۱- دوره قبل از اسلام.....
۲۱۸.....	۱-۲- پس از ظهور اسلام.....
۲۲۲.....	۲- مروری بر مبانی و تاریخچه و ضرورت‌های شکل‌گیری (نظری-تاریخی) تأمین اجتماعی نوین در ایران.....
۲۲۲.....	۲-۱- پیشینه تاریخی.....

۲۲۴	۲-۲- مروری بر شکل‌گیری تأمین اجتماعی در ایران
۲۳۲	۳- سیر تحولات حقوقی و ساختاری تأمین اجتماعی در ایران در ۱۰۰ سال اخیر
۲۳۲	مقدمه
۲۳۳	۳-۱- دوره اول
۲۴۳	۳-۲- دوره دوم
۲۵۹	۳-۳- دوره سوم
۲۹۲	۴- الزامات اسناد بالادستی و قانونی نظام تأمین اجتماعی در ایران
۲۹۲	۴-۱- الزامات ناشی از قانون اساسی
۲۹۶	۴-۲- تأمین اجتماعی در سیاست‌های کلی مصوب
۲۹۹	۴-۳- الزامات ناشی از قانون کار
۳۰۰	۴-۴- الزامات ناشی از قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی
۳۰۹	۵- آشنایی مختصر با صندوق‌های ارائه‌شده به اجتماعی در ایران
۳۰۹	۵-۱- صندوق تأمین اجتماعی
۳۱۲	۵-۲- صندوق بازنشستگی کشوری
۳۱۴	۵-۳- سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح
۳۱۵	۵-۴- صندوق بیمه اجتماعی روستاییان، عشایر و کشاورزان
۳۱۶	۵-۵- سایر صندوق‌های بازنشستگی مستقل
۳۲۸	۶- خدمات و تعهدات سازمان (صندوق) تأمین اجتماعی در ایران
۳۲۸	۶-۱- تعهدات کوتاه مدت
۳۳۲	۶-۲- تعهدات بلندمدت
۳۳۶	منابع فصل چهارم

پیشگفتار مؤلف

تأمین اجتماعی امروزه به‌عنوان یک نیاز بشری گسترده وسیعی را در جهان فراگرفته و زندگی اکثر انسان‌ها را به نوعی تحت تأثیر خود قرار داده است. تأمین اجتماعی به مفهوم کنونی خود حاصل یک روند تاریخی طولانی است. این روند با احساس نیاز انسان به امنیت اقتصادی در رویارویی با خطرات اجتماعی آغاز شد و به تدریج در طی قرون و اعصار با تغییرات اوضاع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فکری جوامع انسانی متحول شد تا به وضع کنونی خود رسید و مسپانان نزدیک به حال تغییر است.

دولت‌ها امروزه مسئولیت‌های جدیدی را در قبال شهروندان خود بر عهده دارند که پیش از این و تا حدود دو قرن پیش متوجه آنان نبود. در جهان قبل از صنعتی شدن این مسئولیت‌ها یا بر عهده نهادهای کوچک مدنی بود و یا خانواده‌ها چنین کارکردهایی را بر عهده داشتند. در عصر جدید دامنه کارکرد دولت گسترش یافت. یکی از مهم‌ترین دگرگونی‌ها، مسئولیت دولت‌ها در قبال آسایش و رفاه اجتماعی بود.

از گذشته تاکنون، برای رسیدن به امنیت، آسایش و رفاه اجتماعی، نظام‌های تأمین اجتماعی در کشورهای مختلف شکل گرفته است که هرچند از لحاظ مقررات و دامنه شمول از تفاوت‌هایی برخوردار است، اما از نظر اصول، عملکرد و تعهدات و مزایا تا حد زیادی به یکدیگر شباهت دارند و از الگوهای تقریباً مشخصی تبعیت می‌کنند. هرچند موضوع تأمین اجتماعی در سده‌های پیشین نیز مدنظر برخی حکومت‌ها بوده، اما به طور خاص از اواخر سده نوزدهم میلادی و با گسترش روز افزون جنبش‌های سوسیالیستی

و عدالت‌خواهانه، دولت‌های صنعتی - سرمایه‌داری توجه زیادی به سیاست‌های اجتماعی و اجرای نظام تأمین اجتماعی نمودند. این روند به نحوی گسترش یافت که امروزه ایجاد رفاه عمومی و تأمین اجتماعی یکی از بحث‌های کلیدی و اساسی است که ذهن برنامه‌ریزان، اقتصاددانان، سیاستمداران و رهبران کشورها را به خود معطوف داشته است. به نحوی که در اکثر کشورهای جهان، فارغ از گرایش‌های ایدئولوژیک در تعریف نقش دولت، تأمین اجتماعی به عنوان پیش شرط توسعه مورد پذیرش قرار گرفته است. در ایران نیز بر اساس قانون اساسی، تأمین اجتماعی نه تنها می‌تواند زمینه‌ساز و بستر اصلی حرکت به سوی توسعه باشد، بلکه خود به عنوان یکی از اهداف توسعه تعریف شده است.

نیاز بشری و اهمیت تأمین اجتماعی از یکسو و چالش‌های موجود در این حیطه و بحران‌های ناشی از ناکارآمدی صندوق‌های بازنشستگی از سوی دیگر، این ضرورت را ایجاد کرده است که اصول و مفاهیم تأمین اجتماعی همراه با روش‌های طراحی و تجارب مختلف در این زمینه بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. هدف اصلی این کتاب آشنایی با مبانی کلیدی و اساسی بیمه‌های اجتماعی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های تأمین اجتماعی) و همچنین مفهوم تأمین اجتماعی است. این آشنایی منجر به شناخت مناسبی نسبت به نظام تأمین اجتماعی در ایران خواهد شد. در کتاب پیش رو سعی شده است در چهار فصل ضمن آشنایی مختصر با تعریف، مفاهیم، تاریخچه تأمین اجتماعی به مبانی نظری تأمین اجتماعی، بستر اقتصادی نظام تأمین اجتماعی، نظام‌های تأمین اجتماعی و اصول و مبانی تأمین اجتماعی از دیدگاه اسلام پرداخته شود. در ادامه، تسریح مدانی و مدل‌های مدیریت منابع و مصارف در تأمین اجتماعی، چالش‌های نظام‌های تأمین اجتماعی و اصلاحات صورت گرفته در آن بررسی شده است. در پایان نیز وضعیت تأمین اجتماعی در ایران، سیر تحول و تحولات ساختاری آن، قوانین تأمین اجتماعی در کشور و صندوق‌های ارائه‌کننده بیمه اجتماعی در کشور مورد بحث قرار گرفته است. این کتاب می‌تواند مورد استفاده دانشجویان مقاطع مختلف در رشته‌هایی همچون مدیریت، بیمه، علوم اجتماعی و سیاست‌گذاری قرار گیرد. امید است کتاب حاضر اطلاعات مفیدی را در اختیار سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، اساتید، دانشجویان، مدیران و علاقه‌مندان حوزه تأمین اجتماعی قرار دهد.

هرچند مؤلف حداکثر تلاش خود را برای عرضه کتابی جامع به کار بسته ولی مطمئناً این دستاورد عاری از نقص و کاستی نیست. امید است صاحب‌نظران با ارایه نظرات کارشناسانه، در پربارتر شدن این مجموعه ما را یاری نمایند.